

*Кондратьєва Алла Євгенівна,
Національний університет “Острозька академія”*

УКРАЇНО-АМЕРИКАНСЬКИЙ КОНТЕКСТ: ФОЛЬКЛОРНИЙ ТА УРБАНІСТИЧНИЙ ТИПИ МАГІЧНОГО РЕАЛІЗМУ

Порівняльний аналіз роману Дж. Апдайка “Бразилія” та роману-балади В. Шевчука “Дім на горі” виводить на передній план головну проблему дослідження – підходи українського та американського письменників до зображення магічного.

Мета доповіді – простежити типи магічного реалізму через протиставлення національно-культурних особливостей американського та українського романів. Предмет дослідження – розгляд специфіки магічного реалізму в творчості Дж. Апдайка та В. Шевчука. У дослідженні було використано такі методи, як культурно-історичний (при визначенні ментальних особливостей), компаративний (у порівнянні роману Дж. Апдайка “Бразилія” з романом-баладою В. Шевчука “Дім на горі”).

Творчість В. Шевчука вивчали М. Павлишин, Л. Тарнашинська, А. Горнятко-Шумилович, а особливості магічного реалізму були розглянуті Ю. Покальчуком та А. Кравченком. Аналізом роману Дж. Апдайка “Бразилія” займалася американський критик Какутані Мічіко.

Згідно з думкою Ю. Покальчука, прозу умовно можна поділити на два головних напрями: “фольклорний” та урбаністичний [4]. Ми виявляємо, що і “Дім на горі”, і “Бразилію” можна віднести до фольклорного типу магічного реалізму, який базується на вживанні фольклорних міфів, легенд, притч.

Дж. Апдайк для конструювання образів Трістана та Ізабели використовує образи Трістана та Ізольди з однойменного середньовічного роману. Образ шамана характеризується наявністю надприродних сил, які проявляються у перетворенні Ізабели у чорношкіру жінку, вмінні стерти “перегородку між їх свідомостями” [6:111] для кращого розуміння один одного, дарі вішунства. Американський письменник вплітає у легенду економічні, політичні проблеми країни, а також розгортає проблему нерівності соціальних станів та расової приналежності.

Композиція книги “Дім на горі” складається із повісті-преамбули і збірника оповідань під загальною назвою “Голос трави”, написаного одним з головних героїв першої частини – козопасом Іваном Шевчуком. В. Шевчук проектує життя головних героїв ніби у два виміри: дійсний та уявний. Цьому сприяє використання одного з елементів “хімерної” прози – міфу, народних уявлень з метою “зреагування генетичної пам’яті читача” [1].

Є. Мелетинський відзначав, що поетика міфологізації “використовує циклічну ритуально-міфологічну повторюваність для вираження універсальних архетипів і для конструювання самої оповіді” [7]. У романі така циклічність має свій прояв у подіях, що обов’язково варіюються, повторюються у долі іншого. У циклі “Голос трави” представлено широкий спектр міфологічних образів: домовик, чорт, лісовик, відьма, перелесник, чаклунка. Дж. Апдайк у свій роман вводить образ шамана.

У романі-баладі присутні два наскрізні образи-символи: образ дому та образ дороги. Для дому характерна стабільність, у ньому діють свої закони життя та часу. Дорога – є символом внутрішнього шукання людиною своєї мети, власних можливостей, своєї сутності. На думку А. Кравченка, перевірка концепції правдошукача є одним із “моментів характеротворення” в “хімерному” романі і багато чим завдячує народному мистецтву [3].

На відміну від В. Шевчука, який не подає перебігу мандрів чоловіків, Дж. Апдайк подає розгорнутий опис подорожування Трістана та Ізабели, що відповідає сюжетній канві середньовічного роману. Відмінність тільки географічна: середньоевропейський умовний ландшафт змінено американським письменником на бразилійський. Бразилія стає ще одним головним героєм твору. Проводячи паралель із романом-баладою, можна зробити висновок, що дім В. Шевчука уособлюється не в один об’єкт, а у образ цілої Бразилії Дж. Апдайка.

Отже, головною ознакою магічного реалізму у романі-баладі “Дім на горі” В. Шевчука та у романі “Бразилія” Дж. Апдайка є фольклорний напрям. Українська роман-балада базується на відтворенні давніх уявлень та повір’їв. Американський письменник модернізує середньовічну європейську легенду, вплітаючи бразильські народні вірування про магічне, й жорстко індустріалізує ландшафт.

Література:

1. Горнятко-Шумилович А. Й. Інтелектуалізм прози Валерія Шевчука: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук // А. Й. Горнятко-Шумилович. – Львів, 1999. – 18 с.

2. Жулинський М. ...І сповіщає нам голос трави / Микола Жулинський // Шевчук В. Дім на горі: Роман-балада / Валерій Шевчук. – К., 1983. – С. 468.
3. Кравченко А. “Химерний” роман і фольклор / А. Кравченко // Радянське літературознавство. – 1982. – № 4. – С. 57-62.
4. Покальчук Ю. Сучасна латиноамериканська проза. – Київ, 1978. – 267 с.
5. Шевчук В. Вибрані твори: Роман-балада. Оповідання / Передм. М. Жулинського. – К.: Дніпро, 1989. – 526 с.
6. Апдайк Д. Бразилія: [Роман] /Пер. с англ. И.Я.Дорониной /Джон Апдайк – М.: ООО “Издательство АСТ”: ООО “Транзиткнига”, 2003.– 320с.
7. Мелетинский Е. Поетика мифа / Елезар Мелетинский. – М.: Изд. фирма “Восточная литература”, 1995. – 407 с.
8. Kakutani Michiko. Books of The Times: Tristan and Iseult as Latin Lovers/ Michiko Kakutani // The New York Times.–1994, January 25. – P. 19.